

- [3] Матійків І. М. Психологічні фактори впливу на формування професійної толерантності фахівців сфери обслуговування: результати експерименту. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2008. № 4. С. 209–216
- [4] Приходько Ю. О. Професійне самовизначення як чинник особистісного розвитку. Наступність у діяльності загальноосвітньої та професійної школи в профільному навчанні: матеріали V Міжнар. наук.-практ. конференції / Інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників Університету менеджменту освіти. – Донецьк: ІПО ІПП УМО, 2009. С. 36–37.
- [5] Руденко Л. А. Сучасні теоретичні підходи до культури спілкування у професійній сфері. Педагогіка і психологія професійної освіти 2012. № 1 С. 9–15.
- [6] Сімко Р. Т. Поняття готовності до професійної діяльності на сучасному етапі розвитку психологічної науки. Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К.: Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, 2011. Випуск 13. С. 415–425.
- [7] Averill J.R., Thomas-Knowles C. Emotional Creativity. Strongman K.T. (ed.) International review of studies on emotion. London: Wiley, 1991. V.1. P. 269–299.
- [8] Bar-On R. Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory. Handbook of emotional intelligence. San Francisco: Jossey-Bass, 2000. P. 363–388.
- [9] Buck R. Motivation emotion and cognition: A developmental-interactionist view. International review of studies on emotion. – Chichester: Wiley, 1991. V.1. P. 101–142.
- [10] Goleman D. An EI-based theory of performance .The emotionally intelligent workplace. – San Francisco: Jossey-Bass, 2001. P. 27–44.

УДК 373.3.011.3-051:331.543

DOI: 10.31652/2412-1142-2023-70-106-114

Жовнич Олеся Володимирівна

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант,

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського,

м. Вінниця, Україна

ORCID ID: 0000-0001-6430-7341

olesia.zhovnych@vspu.edu.ua

СИСТЕМА АКТУАЛЬНИХ ПРОФЕСІЙНИХ І ЖИТТЄВИХ НАВИЧОК ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Анотація. У статті на основі аналізу сучасних запитів суспільства з'ясовано, що ринок праці нині потребує не лише наявності у фахівця диплома, а й певного набору життєвих навичок. Науковці з різних країн стверджують, що необхідні для успішної життєдіяльності в XXI столітті навички формуються ще змалечку, тому особливе завдання стоїть перед системою початкової освіти. У системі навичок XXI століття основними визначено когнітивні навички вищого рівня, жорсткі та м'які навички, цифрові навички та навички виживання.

Автор статті доводить, що для формування в учнів певного набору життєвих навичок XXI століття вчителі початкових класів самі мають володіти системою відповідних професійних і життєвих навичок. Автором визначено, якими професійними та життєвими навичками мають володіти українські вчителі початкових класів, щоб підготувати учнів до успішної життєдіяльності в мінливих і непередбачуваних умовах.

Стаття розглядає систему ключових професійних та життєвих навичок, які є необхідними для успішної роботи вчителя початкових класів. Автор аналізує сучасні вимоги до педагогічної діяльності та педагогічної компетентності, зокрема у контексті вимог сучасного освітнього середовища. Основні навички, а саме формування компетентності вчителя початкових класів, включаючи розвиток креативності, уміння працювати в команді, адаптуватися до змін у сфері освіти та ефективно взаємодіяти з учнями та їхніми батьками запропоновано до розгляду у статті.

Представлено узагальнену систему навичок, які допомагають вчителям початкових класів ефективно виконувати свою професійну місію та сприяти гармонійному розвитку особистості учня в початковій школі. Дослідження вказує на важливість розвитку комплексу навичок, що охоплюють не лише педагогічну професійність, але й адаптацію до сучасних вимог соціокультурного середовища та вдосконалення комунікативних, технологічних та організаційних навичок учителя.

Ключові слова: вчитель початкових класів, життєві навички, навички XXI століття, професійні навички вчителя, педагогічна освіта.

1. ВСТУП

Усі сфери людської життєдіяльності ще з початку XXI століття зазнали кардинальних змін. Пришвидження процесів глобалізації, інформатизації, розвитку нових технологій у поєднанні з природними катаклізмами й загрозами соціального та воєнного характеру суттєво впливають на професійне й особисте життя кожного жителя планети. Це означає, що людству потрібно вчитись пристосовуватись до нових умов, щоб не лише вижити, а й бути успішним у такому мінливому й повному непередбачуваних подій світі. Тому на перше місце в завданнях освітніх систем різних країн нині прогресивне людство ставить не знання, а навички, які допомагають особистості адаптуватись до мінливих умов XXI століття. Такі навички в багатьох дослідженнях науковці називають навичками XXI століття, визначаючи їх як систему, в структурі якої основними є когнітивні навички вищого рівня, жорсткі та м'які навички, цифрові навички та навички виживання.

Постановка проблеми. Незважаючи на певний консенсус щодо того, що таке навички XXI століття та як їх можна набути, результати міжнародних досліджень показують, що стратегії формування та розвитку навичок XXI століття ще недостатньо впроваджуються в реальну освітню практику. Причини цього включають відсутність інтеграції компетенцій XXI століття в навчальні програми та оцінювання, недостатню підготовку вчителів і відсутність будь-якої системної уваги до стратегій упровадження інноваційних практик викладання та навчання на основі формування навичок XXI століття [1, с.405].

Навички XXI століття – це навички, що пов'язані з новими економічними та соціальними проблемами, які потребують ефективного відбору знання з широкого кола інформації, ефективного застосування цих знань у професійному та особистому житті людини, щоб залишатися конкурентоспроможними на майбутніх ринках праці, щасливими та успішними в сьогоденні. Тому учні і вчителі, насамперед, повинні розвивати набори навичок, які дозволять їм справлятися з технологічними та соціальними складнощами XXI століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі аналізу праць науковців з різних країн світу [2; 3; 4; 5; 6] нами було визначено різні концептуалізації, які описують навички, необхідні в XXI столітті. Найбільш прийнятними концепціями для нашого системного огляду визначаємо такі: (1) концепції життєвих навичок; (2) концепції навичок XXI століття; (3) концепції м'яких навичок XXI століття; (4) концепції цифрових навичок XXI століття; концепції метанавичок (метакомпетенцій).

Усі названі концепції в різних країнах більшою чи меншою мірою імplementовані в сферу підготовки майбутніх учителів, зокрема й учителів початкових класів. Науковці наголошують, що ЗВО, які здійснюють підготовку вчителів початкових класів, повинні підтримувати розвиток у студентів навичок XXI століття, щоб випускники потім сприяли розвитку цих навичок у своїх учнів [5]. Щоб підготувати своїх майбутніх учнів до майбутньої роботи в XXI столітті, вчителі початкової школи також потребують відповідної підготовки, щоб сприяти розвитку навичок XXI століття. Враховуючи безпрецедентні зміни, що відбуваються в сучасному суспільстві, науковці в своїх дослідженнях ставлять такі дослідницькі запитання:

- Як педагогічні навчальні заклади готують учителів початкової школи до розвитку необхідних навичок XXI століття в учнів?
- З якими ключовими проблемами стикаються заклади підготовки вчителів у контексті розвитку навичок XXI століття в учнів?

На думку деяких науковців, для досягнення цілей формування в учнів життєвих навичок важлива самоефективність учителів початкової школи, зокрема стосовно критичного й творчого мислення, вирішення проблем і прийняття рішень [6]. Фіксуючи те,

що світ швидко змінюється, науковці вказують, що роль учителя, який повинен відповідати сучасним і завтрашнім очікуванням суспільства, також змінилася [6].

Проте в наявних дослідженнях, ми не знайшли системного огляду того, якими навичками мають володіти українські вчителі початкових класів, щоб підготувати учнів до успішної життєдіяльності в мінливих і непередбачуваних умовах ХХІ століття.

Мета статті – визначити, якими професійними та життєвими навичками мають володіти українські вчителі початкових класів, щоб підготувати учнів до успішної життєдіяльності в мінливих і непередбачуваних умовах ХХІ століття.

2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі формування життєвих навичок учнів надважливою є роль учителя та його самоефективність. Відповідно до концепції самоефективності, ми визначаємо самоефективність учителя початкових класів як спроможність на основі адекватної самооцінки організувати та успішно виконувати дії, необхідні для досягнення певного рівня продуктивності. У контексті нашого дослідження самоефективність учителя – це його переконання в тому, що він здатний досягти необхідного рівня власного професійного та особистісного розвитку, а також запланованого результату навчання, виховання та формування життєвих навичок навіть у найменш мотивованих учнів.

Тому освітні програми підготовки вчителів початкових класів мають підсилити віру студентів у себе, прищепити відчуття самоефективності. Тут ми погоджуємось із висновком Б. Кайя [7], що вимірювання переконань учителів у самоефективності до та після навчання у ЗВО дозволяє їм краще зрозуміти себе, свою поведінку, підготуватись до професійної діяльності.

У своїй докторській дисертації під назвою «Оцінювання рівнів самоефективності вчителів соціальних наук у викладанні навичок мислення», Б. Кайя працював із вчителями початкових класів і визначав їхні рівні самоефективності. Вчителям початкових класів було запропоновано здійснити самооцінювання аналітичного, практичного, творчого та критичного мислення та оцінити власну готовність до формування навичок таких видів мислення в учнів. Цікавим виявився факт сильної кореляції між цими двома групами оцінок [7]. У дослідженні [8, с.201] ми також знайшли підтвердження того, що здібності й цінності, якими володіють учителі на додаток до власних життєвих навичок, допомагають ефективніше формувати такі характеристики в своїх учнів.

У контексті цих висновків науковці пропонують дотримуватись такої рекомендації: викладачі практичних занять повинні заохочувати майбутніх учителів початкових класів використовувати заходи, що спонукають учнів до роздумів, дозволяють учням відкривати їхні стилі мислення під час різних практичних занять у школі і поза нею [6].

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Вчителі початкових класів відіграють важливу роль у житті дітей, оскільки вони не лише спрямовують академічний розвиток учнів, а й розвивають у них необхідні життєві навички. Тому певні життєві навички самих учителів є вкрай важливими, оскільки вони дають можливість педагогу допомагати учням не лише ефективно навчатися, а й досягати успіхів у подальшому дорослому житті. Розвиваючи ці навички, учителі можуть спілкуватися з учнями та покращувати їхній навчальний і життєвий досвід. Тому аналогічні навички вчителя початкових класів важливі для його професійної навчальної та виховної діяльності.

Розвинені життєві навички вчителя початкових класів важливі для його професійної діяльності, оскільки вони полегшують учителям спілкування з учнями та розуміння їх учнями, що може сприяти кращим результатам навчання; може надати учням упевненості, щоб ставити запитання, вести наукові дискусії та приймати конструктивну критику, яка

може допомогти їм удосконалитися. Це може принести відчуття успішної професійної самореалізації вчителю, оскільки вони часто вимірюють свій успіх тим, наскільки успішними є їхні учні.

Враховуючи щоденні професійні завдання вчителя початкових класів, ми спробували визначити основні професійні (так звані тверді) та життєві навички, якими він має володіти, щоб виховати успішних і щасливих громадян суспільства.

До **професійних навичок** відносимо: педагогічні, психологічні, предметно-методичні.

Педагогічні навички:

Навички пояснення навчального матеріалу. Вчителі початкових класів проводять уроки з різних навчальних предметів. Тут важливо використовувати адекватно підібрані методи подання інформації (усні пояснення, презентації, дискусії, бесіди, рефлексивні заходи та ігри), щоб зробити учнів сприйнятливими до навчання. Вчителі з розвиненими педагогічними навичками завжди враховують, що учні мають різні здібності до навчання та уподобання, розуміють поведінку учнів у різних ситуаціях. Учитель початкових класів з розвиненими педагогічними навичками також знає, як використовувати фрази, історії та метафори, що справляють незабутнє враження на учнів. Він використовує різні розповіді, щоб зробити уроки цікавими та привабливими, може підвищити інтерес учнів до уроків і надихнути їх вдосконалюватися в навчанні. Він спонукає учнів розвивати дослідницькі навички, допомагаючи їм у пошуку ресурсів (книги, фільми, веб-сайти, програмне забезпечення тощо).

Навички активного слухання. Учитель початкових класів, який володіє цими навичками, вміє вислухати своїх учнів, може показати їм, що він дбає про них і розуміє їхні проблеми. Це допомагає учням відчувати, що педагог щиро зацікавлений у тому, щоб допомогти їм поліпшити знання та сформувати необхідні навички, мотивувати їх навчатися та збільшити їх довіру до вчителя. Якщо вчитель є активним слухачем, то він зможе краще зрозуміти здатність і бажання кожного учня вчитися, пізнати особливості характеру кожного вихованця. Маючи такі навички, вчитель початкових класів зможе адаптувати свої методи навчання відповідно до індивідуальних потреб кожного учня, що підвищить ефективність освітнього процесу.

Психологічні навички:

Навички побудови довірливих стосунків. Коли педагог вибудовує довірливі стосунки зі своїми учнями, вони можуть відчувати більше мотивації вчитися, краще поводитись, прислухатись до порад учителя. Показуючи учням, що він щиро зацікавлений у тому, щоб допомогти їм навчатися, учитель може зробити себе більш доступним і створити середовище, яке сприяє повазі, комфорту, більш успішному навчанню та розвитку кращих особистісних якостей.

Навички заохочення. Уміння вчителя щиро заохочувати своїх учнів є однією з найважливіших навичок. Якщо педагог може заохотити своїх учнів процесом навчання та іншою корисною діяльністю, то він зможе вплинути на рівень їх мотивації, допомогти набуту впевненості, необхідної для подолання різних перешкод і труднощів, спонукати учнів до неперервного самовдосконалення.

Навички конструктивної критики. Конструктивна критика в освітньому процесі є важливою, оскільки вона допомагає учням дізнатися, де вони можуть докласти додаткових зусиль, щоб досягти кращих успіхів у навчанні чи в особистому розвитку. Уміння тактовно надавати коригувальні відгуки є навичкою, яка допомагає вчителю початкових класів легше взаємодіяти з учнями та допомагати їм досягти успіху в різних видах діяльності.

Предметно-методичні навички:

Навички планування уроку. Планування уроку є однією з найважливіших навичок викладання. Вчителі допомагають учням вчитися, починаючи з базових понять і поступово переходять до більш складних тем; пропонують спочатку прості завдання, а потім ті, які потребують від учнів навичок мислення вищого порядку. Відповідне планування уроків з

кожного шкільного предмету спрямоване на те, щоб учні отримали правильну й доступну інформацію в потрібний час, що дозволить їм навчатися ефективно. Володіння навичками планування також може допомогти вчителям проводити уроки для учнів, які мають різні потреби та працюють у різному темпі.

Навички відбору навчального матеріалу. Сучасна наука розвивається стрімкими темпами, часто змінюючи не лише технології виробництва, а й уклад життя. Відбуваються значні зміни і в суспільному житті нашої країни. Такі новації мають бути імplementовані у зміст освіти, щоб відобразити сучасний рівень розвитку суспільства й підготувати учнів до успішної життєдіяльності в ньому. Тому навички відбору навчального матеріалу з різних наукових галузей і доступне його пояснення учням є для вчителя початкових класів вкрай важливими.

Навички застосування допоміжних дидактичних засобів. Стрімко розвиваються нині й освітні технології та засоби навчання. Місце навчальних плакатів та роздаткового дидактичного матеріалу вже давно зайняли комп'ютерні презентації та системи штучного інтелекту. Тому вчитель початкових класів має бути готовим до пошуку, відбору та презентації найбільш релевантної навчальної інформації за допомогою новітніх засобів.

Цифрові навички. В епоху цифровізації наявність цифрових навичок є важливим чинником успішної життєдіяльності в будь-якій сфері. Учителю початкових класів вони допомагають презентувати навчальний матеріал у доступній і цікавій формі; налагоджувати спілкування з учнями, колегами та всією вчительською спільнотою; займатись професійним саморозвитком; організовувати дистанційне навчання тощо.

Окремо проаналізуємо систему *життєвих навичок* учителя початкових класів, яка забезпечує успішність його професійної діяльності та відчуття самореалізації. Здійснити чітку класифікацію життєвих навичок учителя складно, оскільки вони в своєму прояві під час професійної діяльності тісно переплетені. Наприклад, комунікативні та міжособистісні навички допомагають учителю створити в класі сприятливі соціальні стосунки, комфортне освітнє середовище. Ця категорія навичок включає поведінку, яка спрямована на інших, наприклад: навички міжособистісного спілкування, навички ведення переговорів і дискусій, навички самовпевненості, навички емпатії, навички співпраці та командної роботи, а також навички спонукати учнів поводитись певним чином.

Навички прийняття рішень і критичного мислення допомагають учителям початкових класів приймати обґрунтовані рішення під час освітнього процесу. Ця категорія включає навички збирання інформації; аналіз установок, соціальних норм, переконань і мотивів, які впливають на мислення та поведінку учнів; виявлення та аналіз ситуацій, які спонукають учнів до деструктивної поведінки; навички вирішення проблем, зосереджені на виявленні та оцінюванні різних поведінкових рішень у різних ситуаціях; прийняття рішень щодо власної поведінки, наприклад уникнення чи вирішення конфліктних ситуацій.

Навички самоконтролю та саморегуляції. Ця категорія зосереджена на внутрішньоособистісних мотиваційних, емоційних та оцінювальних процесах саморегуляції, таких як підвищення особистої впевненості, самоефективності та самосвідомості; сприяння розвитку навичок самоконтролю учнів, включаючи внутрішньоособистісний елемент навичок опору негативним впливам однолітків; навички керування почуттями, негативними думками й стресом, включаючи засоби релаксації чи інші поведінкові техніки; пошук допомоги; розуміння психологічних станів учнів; розуміння власних емоцій і емоцій учнів.

Навички креативності. Виховати креативного учня зможе лише креативний учитель. У статті [9, с.760] доведено суттєвий кореляційний зв'язок між показниками творчості вчителів та учнів початкових класів. Тому вся система підготовки майбутніх учителів початкових класів має бути спрямована на розвиток у них креативності.

Навички мислення вищого порядку. Для XXI століття характерними є численні й непередбачувані проблеми, кризові та надзвичайні ситуації. Життя в таких умовах потребує щоденного прийняття рішень на основі мислення вищого порядку. У статті [10] на основі

опитування вчителів початкових класів щодо особливостей формування навичок різних видів мислення (абстрактного, алгоритмічного, прагматичного), а також навичок декомпозиції та узагальнення, автори роблять висновок, що на розвиток таких навичок суттєво впливають заняття з математики та природничих наук. Причому вчителі вказують на сильніший вплив саме вправ з математики. Проте вчителі вказали на власну неготовність до формування в учнів навичок мислення на високому рівні через брак часу і відповідних методичних розробок [10, с.167].

У дослідженні [11] автором також було з'ясовано, що вчителі початкових класів потребують спеціальних курсів з розвитку власних навичок мислення вищого порядку і щодо методики розвитку таких навичок у своїх учнів [11, с.128].

Навички соціальної взаємодії. Необхідність організації дистанційного навчання суттєво вплинула на процеси соціальної взаємодії в шкільному середовищі. Результати досліджень показують, що функція «вчителя соціальної взаємодії» певною мірою присутня в школах, але вчителі початкової школи вважають, що поточна ситуація є незадовільною і що потрібні зміни, щоб приділити більше уваги взаємодії, особливо за умов дистанційного чи змішаного навчання. Учасники дослідження заявили, що необхідно внести зміни у вищу освіту, щоб заохочувати співпрацю, мережевий зв'язок, зворотний зв'язок між колегами та обмін думками. Усі вчителі на всіх освітніх рівнях повинні прагнути до поєднання трьох компонентів – знань, навичок викладання та взаємодії в усіх навчальних середовищах: очному, змішаному та дистанційному [12, с.163].

Навички міжкультурної взаємодії. Ми живемо в глобалізованому світі, що потребує розуміння та взаємоповаги між представниками різних культур. Італійські дослідники пов'язують навички міжкультурної взаємодії з глобальною компетентністю та визначають їх як багатовимірне поняття, що пов'язане з професією вчителя, зокрема з такими його компетентностями як співпраця, інклюзія, соціальна участь, мультикультурний діалог. Визнаючи глобальну компетентність важливою рисою для сучасного суспільства, автори статті вказують на те, що майбутні вчителі початкової школи повинні вміти ефективно викладати в мультикультурних класах, а також розвивати глобальну компетентність у своїх майбутніх учнів. Дослідники пропонують основні аспекти глобальної компетентності інтегрувати в програми підготовки вчителів [13, с.124].

Робимо висновок, що в Україні педагогічні ЗВО мають бути більш відкритими, щоб дозволити студентам побачити не лише український контекст, а те, як освіта виглядає з інших точок зору, щоб відчувати культурні відмінності. Це означає, що в педагогічних університетах має бути організована співпраця на міжнародному рівні через програми академічного обміну як для навчання студентів, так і для стажування викладачів за кордоном.

Дослідницькі навички. Кожен учитель прагне бути високопрофесійним. Для цього він має володіти високим рівнем методологічної культури і відповідними дослідницькими навичками. Учитель початкових класів має вміти визначати проблеми початкової освіти, шукати способи їх розв'язання, впроваджувати в практику і перевіряти їх ефективність. Йому мають бути відомі діагностичні методики, інструменти вимірювання в педагогіці та методи математичної статистики. Розвивати дослідницькі навички варто як під час виконання студентами наукових робіт, так і під час аналізу проблем освіти на заняттях з різних дисциплін.

Емоційна стійкість – це комплекс навичок, які допомагають учителю ефективно діяти в незвичній ситуації. Вони включають гнучкість, усвідомленість, стресостійкість, тобто навички, над якими можна працювати. Емоційна стійкість допоможе прийняти зміни, не зламатися під їх тиском і жити повноцінним життям із мінімумом стресу. Особливо така навичка виявилась цінною під час пандемії, а для українських учителів – під час воєнного стану.

Соціальний інтелект учителя – це здатність правильно інтерпретувати поведінку учнів і колег, розуміти мотиви їхніх дій і реагувати відповідно. Така навичка допомагає вчителю стати лідером, авторитетним другом для своїх учнів, «командним гравцем» у вчительському колективі. Ще одна цінність соціального інтелекту – здатність орієнтуватись на майбутнє.

Навички саморефлексії та оцінювання учнів. Вважаємо, що майбутній учитель початкових класів має вміти оцінювати рівень розвитку власних навичок і рівень їх сформованості в учнів. Для цього в педагогічному університеті його мають навчити відповідної теорії, практичних вправ і діагностичних методик.

Навички професійного саморозвитку. В епоху постійних змін у розвитку суспільства, що висувають нові вимоги до професіоналізму вчителя, йому необхідні навички постійного самовдосконалення та професійного саморозвитку [14]. Це також потребує спеціальної уваги з боку науково-педагогічних працівників університету.

Отже, система професійних і життєвих навичок учителя початкових класів є складною та різноманітною за своєю структурою, а тому методи, форми й засоби її формування потребують додаткових наукових досліджень.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Усе викладене вище дає підстави зробити висновок, що для розвитку життєвих навичок в учнів майбутні вчителі початкових класів мають самі володіти такими навичками і розуміти їхню цінність для успіху в сучасному суспільстві. Те саме стосується й викладачів педагогічних університетів, які мають створити таке освітнє середовище, щоб кожен студент надавав перевагу не результатам оцінювання знань, а результатам свого професійного та особистісного розвитку. Для цього в педагогічних університетах має функціонувати спеціально організована система підвищення кваліфікації, спрямована на розвиток системи необхідних навичок в майбутніх учителів початкових класів.

До подальших напрямів дослідження відносимо розроблення відповідних методик розвитку в майбутніх учителів початкових класів системи навичок, необхідних для успішної життєдіяльності в XXI столітті, і його підготовки до формування аналогічних навичок в учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Voogt J., Erstad O., Dede C., Mishra, P. Challenges to learning and schooling in the digital networked world of the 21st century. *Journal of Computer Assisted Learning*, 2013. 29(5), P.403–413.
- [2] Коломієць А. М., Громов Є.В., Жовнич О. В., Коломієць Д. І., Івашкевич Є. М. Актуалізація навичок педагога, що необхідні для організації освітнього процесу в умовах надзвичайних ситуацій. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2022. № 65. С. 147-155.
- [3] Лазаренко Н. І. Тенденції професійної підготовки вчителів у педагогічних університетах України в умовах євроінтеграції.: дис. ... доктора пед. наук : [спец.] 13.00.04 – "Теорія і методика професійної освіти"; Інститут педагогічної освіти та освіти дорослих імені Івана Зязюна, НАПН України. Київ 2020. 571 с.
- [4] Жовнич О. Пріоритети професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів: аналіз європейського досвіду. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми. 2023. Вип. 68. С.50-60.
- [5] Teo T., Unwin S., Scherer R., Gardiner V. Initial teacher training for twenty-first century skills in the Fourth Industrial Revolution (IR 4.0): A scoping review. *Computers & Education*. 2021. V.170, 104223.
- [6] Baysal Z. N., Arkan K., Yildirim A. Preservice elementary teachers' perceptions of their self-efficacy in teaching thinking skills. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2010. 2(2), P.4250–4254.
- [7] Kaya B. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretimine yönelik öz yeterliklerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 2008.
- [8] Bowman M., Vongkulluksn V., Jiang Z., Xie K. Teachers' exposure to professional development and the quality of their instructional technology use: The mediating role of teachers' value and ability beliefs. *Journal of Research on Technology in Education*, 2020. V. 54. Issue 2. P.188-204.
- [9] Sali G., Akyol A. K. Creativity of preschool and elementary school teachers and their students. *Perceptual and Motor Skills*, 2015. 121(3), P.759–765.

- [10] Rich K., Yadav A., Schwarz C. Computational thinking, mathematics, and science: Elementary teachers' perspectives on integration. *Journal of Technology and Teacher Education*, 2019. 27(2), P.165–205.
- [11] Tornero B. Prospective primary teachers' perceptions about their ability to use and teach thinking skills. *Journal of Constructivist Psychology*, 2017. 30(2), P.127–145.
- [12] Cohen Zilka G. Teacher's Place as an Educator in Social Interaction, in the Digital Age, From the Point of View of Preservice Teachers Completing Student Teaching in Primary and Secondary Schools. *Journal of Educators Online*. 2022. Vol. 19 Issue 1, P.161-175.
- [13] Parmigiani D., Jones S., Kunnari I., Nicchia E. Global competence and teacher education programmes. A European perspective. *Cogent Education*. 2022. Volume 9, Issue 1. P.123-131.
- [14] Фрицюк В. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку : дис. ... док. пед. наук 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Вінницький держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2017. 532 с.

SYSTEM OF CURRENT PROFESSIONAL AND LIFE SKILLS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Zhovnych Olesia Volodymyrivna

Candidate of Pedagogical Sciences, Associated Professor, doctoral student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University,

Vinnitsia, Ukraine

ORCID ID: 0000-0001-6430-7341

olesia.zhovnych@vspu.edu.ua

Abstract. The article based on the analysis of modern societal demands, was found that the labor market today requires not so much a specialist to have a diploma, but with the certain set of life skills. Scientists from different countries claim that the skills necessary for successful life in the 21st century are formed at an early age, so the primary education system faces a significant task. In the system of 21st century skills, the main ones are defined as higher level cognitive skills, hard and soft skills, digital skills and survival skills.

The author of the article proves that in order to form a certain set of life skills of the 21st century in pupils, primary school teachers themselves must possess a system of relevant professional and life skills. The author determined what professional and life skills Ukrainian primary school teachers should have in order to prepare pupils for successful life in the changing and unpredictable conditions.

The article considers the system of key professional and life skills that are necessary for the work of a primary school teacher. The author analyzes modern requirements for pedagogical activity and pedagogical competence, in the context of the requirements of the modern educational environment. The main skills, namely the formation of the competence of the elementary school teacher, including the development of creativity, the ability to work in a team, adapt to changes in the field of education and effectively interact with students and their parents, are proposed for consideration in the article.

A generalized system of skills is presented and can help primary school teachers effectively fulfill their professional mission and promote the harmonious development of the pupils' personality in primary school. The research points to the importance of developing a set of skills that include not only pedagogical professionalism, but also adaptation to modern requirements of the socio-cultural environment and improvement of the teacher's communicative, technological, and organizational skills.

Key words: primary school teacher, life skills, skills of the 21st century, teacher's professional skills, pedagogical education.

References (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

- [1] Voogt J., Erstad O., Dede C., Mishra, P. Challenges to learning and schooling in the digital networked world of the 21st century. *Journal of Computer Assisted Learning*, 2013. 29(5), P.403–413.
- [2] Kolomiets A. M., Gromov E. V., Zhovnych O. V., Kolomiets D. I., Ivashkevich E. M. Aktualizatsiya navychok pedahoha, shcho neobkhidni dlya orhanizatsiyi osvitynoho protsesu v umovakh nadzvychaynykh sytuatsiy. [Updating the teacher's skills, which are necessary for the organization of the educational process in emergency situations]. *Modern information technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems*. 2022. V 65. P. 147-155.
- [3] Lazarenko N. I. tendentsiyi profesiynoyi pidhotovky vchyteliv u pedahohichnykh universytetakh Ukrainy v umovakh yevrointehratsiyi [Trends in professional training of teachers in pedagogical universities of Ukraine in the conditions of European integration]: diss. ... doctor of pedagogy Sciences: 13.00.04 - "Theory and methodology of professional education". Kyiv 2020. 571 c.

- [4] Zhovnych O. Priorytety profesiynoyi pidhotovky maybutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv: analiz yevropeys'koho dosvidu. [Priorities of professional training of future primary school teachers: analysis of European experience. Modern information] technologies and innovative teaching methods in the training of specialists: methodology, theory, experience, problems. 2023. V. 68. P.50-60.
- [5] Teo T., Unwin S., Scherer R., Gardiner V. Initial teacher training for twenty-first century skills in the Fourth Industrial Revolution (IR 4.0): A scoping review. *Computers & Education*. 2021. V.170, 104223.
- [6] Baysal Z. N., Arkan K., Yildirim A. Preservice elementary teachers' perceptions of their self-efficacy in teaching thinking skills. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 2010. 2(2), P.4250–4254.
- [7] Kaya B. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının düşünme becerilerinin öğretimine yönelik öz yeterliklerinin değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara. 2008.
- [8] Bowman M., Vongkulluksn V., Jiang Z., Xie K. Teachers' exposure to professional development and the quality of their instructional technology use: The mediating role of teachers' value and ability beliefs. *Journal of Research on Technology in Education*, 2020. V. 54. Issue 2. P.188-204.
- [9] Sali G., Akyol A. K. Creativity of preschool and elementary school teachers and their students. *Perceptual and Motor Skills*, 2015. 121(3), P.759–765.
- [10] Rich K., Yadav A., Schwarz C. Computational thinking, mathematics, and science: Elementary teachers' perspectives on integration. *Journal of Technology and Teacher Education*, 2019. 27(2), P.165–205.
- [11] Tornero B. Prospective primary teachers' perceptions about their ability to use and teach thinking skills. *Journal of Constructivist Psychology*, 2017. 30(2), P.127–145.
- [12] Cohen Zilka G. Teacher's Place as an Educator in Social Interaction, in the Digital Age, From the Point of View of Preservice Teachers Completing Student Teaching in Primary and Secondary Schools. *Journal of Educators Online*. 2022. Vol. 19 Issue 1, P.161-175.
- [13] Parmigiani D., Jones S., Kunnari I., Nicchia E. Global competence and teacher education programmes. A European perspective. *Cogent Education*. 2022. Volume 9, Issue 1. P.123-131.
- [14] Fritsyuk V. A. Teoretychni ta metodychni zasady pidhotovky maybutnikh pedahohiv do bezperervnoho profesiynoho samorozvytku. [Theoretical and methodical principles of training future teachers for continuous professional self-development]. Thesis of the Doctor of Pedagogical Sciences. Vinnytsia state ped. University named after M. Kotsyubynskyi. Vinnytsia, 2017. 532 p.

УДК 37.091.214.26.64-057.87

DOI: 10.31652/2412-1142-2023-70-114-122

Мирончук Наталія Миколаївна

доктор педагогічних наук, доцент,

Житомирський державний університету імені Івана Франка,

головний науковий співробітник Інституту обдарованої дитини НАПН України,

м. Київ, Україна

ORCID ID: 0000-0002-1360-6381

mironchuknm@gmail.com

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ДОСЛІДНИЦЬКИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ УМІНЬ УЧНІВ

Анотація. У статті узагальнено погляди дослідників щодо визначення критеріїв відбору змісту навчання (навчальних програм, предметів, тем, підручників, дослідницьких завдань тощо). Виокремлено і надано характеристику критеріям відбору дослідницьких навчальних завдань для формування організаційних умінь учнів. Наголошено, що дослідницький характер навчання в закладах спеціалізованої освіти підвищує роль організаційних умінь учнів, сформованість яких відображає здатність організовувати спостереження, експериментування, пошуково-дослідницьку, проєктну діяльність у процесі навчання та позанавчальній діяльності. Зазначено, що використання в освітньому процесі дослідницьких навчальних завдань для розвитку організаційних умінь сприяє формуванню в учнів системних знань, творчого мислення, уміння спрогнозувати мету, результат, розробити план пошукових дій, віднайти конструктивні способи практичної діяльності, застосувати варіативну поведінку в освітньому середовищі. Дослідницькі навчальні завдання можуть бути запропоновані у вигляді запитань, гіпотез, алгоритмів, самостійного моделювання